

Дубасенюк О.А. Основні напрями та здобутки 30-річної діяльності Житомирської науково-педагогічної школи // О.А. Дубасенюк // American Journal of fundamental, applied experimental research. Publ.: Ukraine and Ukrainians Abroad Not-for-profit Corporation, New York NY, USA – 2018 / 3 (10). – Р. 28-33.

УДК 378.125:371.13

Дубасенюк О.А.

д. пед. н., професор, почесний академік НАПН України,
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

dubasenyuk@ukr.net

**Основні напрями та здобутки 30-річної діяльності Житомирської
науково-педагогічної школи**

У статті проаналізовано актуальну проблему підготовки науково-педагогічних кадрів, обґрунтовано роль та сутність наукової школи, її вплив на розвиток сучасної науки. Представлено наукові доробки 30-ти річної діяльності Житомирської наукової школи «Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів». Виокремлено етапи її розвитку: аналітико-пошуковий, диференціації, систематизації та узагальнення, концептуалізації наукових знань. Подано дослідницьку проблематику наукової школи та її дочірніх шкіл у сфері професійно-педагогічної освіти. Показано напрями діяльності 9 науково-методичних центрів і лабораторій, які діють у межах школи. Розглянуто практикоорієнтовані засади наукової школи, зокрема розроблене науково-методичне забезпечення професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів. Представлено результати міжнародної співпраці з науковцями Італії, Польщі, Чехії, Словачії та спільної діяльності з громадськими науковими організаціями. Визначено перспективи діяльності наукової школи.

Ключові слова: наукова школа, наукова освіта, Житомирська наукова школа, етапи розвитку, основні напрями діяльності, дослідницька проблематика, міжнародна співпраця.

The article analyzes the actual problem of training scientific and pedagogical staff, substantiates the role and essence of the school of science, its influence on the development of modern science. The scientific achievements of the 30-year activity of the Zhytomyr Scientific School "Professional and Pedagogical Preparation of Future Teachers" are presented. The stages of its development are distinguished: analytical-search, differentiation, systematization and generalization, conceptualization of

scientific knowledge. The research problem of the scientific school and its affiliated schools in the sphere of vocational and pedagogical education is presented. The directions of activity of 9 scientific-methodical centers and laboratories operating within the school are shown. The practical principles of the scientific school are considered, in particular, the scientific and methodological provision of vocational and pedagogical training of future teachers is developed. The results of international cooperation with scientists from Italy, Poland, Czech Republic, Slovakia and joint activities with public scientific organizations are presented. The prospects of the activity of the scientific school are determined.

Key words: *scientific school, scientific education, Zhytomyr scientific school, stages of development, main directions of activity, research issues, international cooperation.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. В останні роки актуалізується проблема підготовки науково-педагогічних кадрів вищої школи, важлива роль у її вирішенні належить науковим школам. В. І. Вернадський наголошував: "...Наука є проявом дій у людському суспільстві сукупної людської думки" [2, с. 38]. Наукова школа являє собою творчий колектив на чолі з науковим керівником, який є автором певної дослідницької програми, що охоплює комплекс актуальних проблем. На їх розв'язання спрямовується діяльність колективу, з визначенням принципових підходів до їх вирішення. Домінантою виступає теоретична концепція, яка коректується і збагачується науковцями у процесі спільної роботи. Наукові школи здійснюють значний вплив на розвиток науки і водночас активно розв'язують не тільки завдання наукового характеру, але й проблему підготовки нових поколінь учених [14, с. 97].

Отже, наукові школи постають ядром наукового співтовариства, вони відіграють особливу роль у формуванні громадянського суспільства (В. К. Криворученко). Саме в плані консолідації праці вчених наукові школи є таким соціальним феноменом, який дозволяє вирішувати комплекс завдань наукової діяльності за певним напрямом в їх єдності і взаємозумовленості. У теорії науки поняття «наукова школа» багатозначне і має різні смислові відтінки. Вони являють один з типів наукової спільноти, особливу форму

кооперації наукової діяльності. Наукові школи сприяють підвищенню рівня наукової освіти, причому її значення зростає у міру розвитку суспільства. Головне завдання сучасного суспільства – виховувати молоде покоління, здатного жити у суспільства тепер і в майбутньому в умовах неперервної освіти. У зв'язку з цим актуалізується і проблема наукової освіти, інтеграції науки й освіти, яка нині постає однією з найважливіших проблем прогресивного розвитку будь-якої країни, спрямованої на формування творчої особистості [10]. Проте сучасна соціальна ситуація характеризується зниженням у суспільстві інтересу до науки, втратою престижності наукового знання і відтоком перспективних наукових кадрів за кордон та в інші сфери діяльності. Виникають суперечності між необхідністю виховання нової генерації науково-педагогічних кадрів, здатних виявляти і розвивати творчі здібності і відсутністю концептуальних та методичних засад їх підготовки до роботи із обдарованою молоддю. Наукові школи сприяють підвищенню ролі наукової освіти. Термін «наукова освіта» тлумачиться у науковій літературі по-різному: як отримання освіти в аспірантурі, докторантурі (це освітній рівень системи освіти в Україні), або як науковий зміст освіти (дидактичний принцип науковості освіти). Проте наукова освіта має і більш глибокий смисл. Завдяки своїй комплексності вона має «зкрізний» характер і супроводжує кожного, хто навчається у різних освітніх установах упродовж всього життя. З цією метою варто розробляти інтегровані освітні програми як у школах, так і в професійних освітніх закладах. Для досягнення головної мети формування наукового стилю мислення і розвитку творчих здібностей необхідний синтез гуманітарного та природничо-наукового знання на всіх рівнях освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі систематизовано певні напрацювання з проблеми діяльності наукових шкіл у закладах вищої освіти. Особливу цінність з огляду на порушену проблему мають філософські та наукознавчі праці, які закладають теоретико-методологічне підґрунтя дослідження наукових шкіл. Важливе значення у з'ясуванні сутності поняття «наукова школа», її характерних ознак мають

роботи науковців П. К. Анохіна, І. А. Аршавського, В. А. Гасілова, С. У. Гончаренко, В. А. Горського, Г. М. Доброва, Б. М. Кедрова, В. Г. Кременя, В. К. Криворученка, І. Лакатоса, К. Ланге, С. Р. Микулінського, Н. Й. Родного, Д. Прайса, М. М. Семенова, С. Д. Хайтуна, Г. Штейнера, М. Г. Ярошевського. Також учені наголошують на ролі науково-педагогічних шкіл (О.Є. Антонова, О.А. Гнізділова, І. А. Зязюн, Н. В. Кузьміна, Н.Г. Ничкало, Є. М. Хриков та ін.), діяльність яких спрямована на підвищення ефективності педагогічної освіти і підготовку науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації [12]. Наукова школа – це особливий феномен, пов'язаний з іншими науково-соціальними об'єднаннями і структурами науки, такими як наукова дисципліна, наукова організація (інститут, лабораторія, сектор, кафедра) та ін. Наукова школа за своєю суттю являє собою ефективну модель освіти як трансляції, крім чисто предметного змісту, культурних норм і цінностей наукової спільноти від старшого покоління до молодшого. Це водночас інструмент «виховання дослідницького стилю мислення, ... певного способу підходу до проблем» [14, с. 29]. Наукову школу можна розглядати як організацію тісного, постійного, неформального спілкування вчених, обміну ідеями та обговорення результатів. Кожна наукова школа сприяє розвитку нових уявлень у сфері науки. Саме такі підходи реалізуються у діяльності Житомирської науково-педагогічної школи «Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів».

Мета дослідження: проаналізувати основні напрями і здобутки 30-річної діяльності Житомирської науково-педагогічної школи «Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів».

Виклад основного матеріалу дослідження. Житомирська науково-педагогічна школа "Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів" діє на кафедрі педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка з 1988 року. У процесі 30-річного розвитку наукового колективу пройдено наступні етапи: *І. Аналітико-пошуковий* (1988-1992 рр.) характеризувався певною ситуацією: на кафедрі педагогіки працювала значна кількість молодих викладачів, які прагнули долучитися до наукового пошуку.

Постало завдання – сформувати творчий науковий колектив, з цією метою молоді науковці оволодівали основами історико-педагогічних, теоретичних, методологічних знань, науково-дослідницькими методами та вміннями.

II. *Диференціації наукових знань* (1993-1996 рр.). Це період становлення викладача як дослідника. Молоді науковці обирали власний напрям наукового пошуку, вчилися формулювати проблему, об'єкт, предмет, мету, завдання дослідження; прагнули поетапно здійснювати дослідження в межах обраної наукової проблеми.

III. *Систематизації та узагальнення здобутих наукових знань* (1997-2003 рр.) – передбачав організацію викладачами досліджень на основі виявлення певних фактів, які дозволяють здійснити їх емпіричну перевірку; характеризувався цілеспрямованістю, взаємозв'язком усіх методологічних процедур, методів, що ґрунтуються на сучасних теоретичних засадах та наукових підходах.

IV. *Етап концептуалізації наукових знань* – з 2004 року по теперішній час. Складність, багатогранність і міждисциплінарний статус проблеми професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя дало змогу вивчати її на засадах діалектики загального, особливого, одиничного. У діяльності наукової школи розроблено та реалізовано у закладах вищої освіти інноваційні концептуальні моделі підготовки вчителя [3, 4, 5, 6, 7, с. 101-106].

Виділимо основні напрями та досягнення Житомирської науково-педагогічної школи впродовж 30-ти річної діяльності [6, 8, 9].

Розробка актуальної дослідницької проблематики у сфері професійно-педагогічної освіти. До насущних проблем віднесено такі: обґрунтування і реалізація сучасних концептуальних підходів до підготовки науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації та до професійної підготовки майбутніх учителів; модернізація, підвищення якості педагогічної освіти у контексті Болонських інновацій; розвиток педагогічної обдарованості дітей та молоді; теоретичні і методичні засади професійної компетентності вчителя; терміносистема педагогічної освіти; інноваційні технології навчання і виховання; У діяльності школи реалізовано методологічний, теоретичний, ціннісно-світоглядний та технологічний концепти. Розроблено багаторівневі системи та

концептуальні моделі ціложиттєвого навчання суб'єктів освіти відповідно до викликів сучасного суспільства знань. [6, 7, с. 105-106; 13]. За період існування школи захищено 12 докторських та понад 100 кандидатських дисертацій.

Діяльність дочірніх наукових шкіл. Крім того за 30 років існування науково-педагогічної школи склалися передумови для виокремлення двох дочірніх наукових шкіл [9]. Наукова школа професора С. С. Вітвицької «Підготовка магістрів до педагогічної діяльності» постійно поповнюється молодими науковцями (І. Д. Бойчук, Ю. С. Запорожцева, О. Ф. Мельник, Н. Є. Колесник, Я. Б. Сікора, В. В. Танська, О. Ю. Усата, та ін.), які зосередили свої пошуки на дослідженні сучасних педагогічних технологій підготовки фахівців освіти; історико-педагогічних засад підготовки вчителя, викладача закладу вищої освіти; підготовки майбутніх магістрів до науково-педагогічної діяльності; узагальненні та аналізі зарубіжного та вітчизняного досвіду підготовки магістрів в умовах інтеграційних процесів у вищій школі.

Під керівництвом професора О. Є. Антонової діє наукова школа «Педагогічні аспекти обдарованості», обґрунтовано теоретичні та методичні засади створення науково-педагогічного супроводу обдарованої особистості; вивчаються проблеми сутності й природи обдарованості, можливостей розвитку здібностей та обдарувань молоді у різних сферах діяльності, навчання і виховання обдарованої молоді, зокрема студентської; підготовки вчителя в умовах післядипломної освіти до розвитку різних видів обдарованості учнів на основі застосування сучасних педагогічних технологій (О. В. Вашук, С. І. Шевчук). До актуальної проблематики школи віднесено такі аспекти: формування професійної компетентності майбутнього фахівця (Н. С. Щерба, З. П. Шарлович, І. Р. Махновська, О. В. Солодовник); підготовка майбутнього вчителя до формування здорового способу життя, безпечної поведінки та екологічної освіти учнівської та студентської молоді (Р. Ю. Васильєва, Н. М. Поліщук, О. А. Сорочинська); теоретико-методичні засади підготовки вчителів в умовах неперервної освіти (Л. Л. Фамілярська, В. М. Гусак).

Провідні науковці школи спільно з молодими викладачами концентрують свої зусилля над вирішенням комплексних тем, зокрема, таких: "Формування професійної компетентності майбутнього вчителя в умовах європейської інтеграції" (керівник – професор О. А. Дубасенюк), "Теоретичні та методичні засади розробки науково-педагогічного супроводу обдарованої особистості" (професор О. Є. Антонова), "Професійна підготовка фахівців в умовах ступеневої освіти" (професор С. С. Вітвицька), "Становлення та розвиток освіти та виховання в різні історичні періоди" (професор Н. Г. Сидорчук), "Морально-етичні засади формування зростаючої особистості" (професор О. С. Березюк) [5, 6, 9].

Науково-методичні осередки, які діють у межах Житомирської науково-педагогічної школи. Успішно функціонують 9 науково-методичних центрів та лабораторій, які об'єднують молодих дослідників і досвідчених учених: з 1999 р. діє науково-методична лабораторія "Педагогічна підготовка студентів магістратури" (керівник професор С. С. Вітвицька), з 2003 р. – науково-методичний центр роботи з обдарованою студентською молоддю (професор О. Є. Антонова), з 2007 р. – Поліський інноваційний центр освіти та розвитку (доцент Ю. О. Костюшко), з 2004 р. – науково-дослідна лабораторія "Акмеологія освіти" (професор Н. Г. Сидорчук), з 2005 р. – науково-методична лабораторія "Освітньо-виховна система Полісся" (професор О. С. Березюк), з 2008 р. – науково-методична лабораторія «Поліська школа андрагогіки» (доцент Т. І. Шанскова), з 2017 р. – Центр розвитку креативності (доцент В. В. Павленко).

Продуктивно функціонують дві міжвідомчі лабораторії на базі Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України та Житомирського державного університету імені Івана Франка (за спільною угодою 2017 р.): а) лабораторія "Громадянський розвиток особистості професіонала" (координатори діяльності – завідувач відділу андрагогіки ІПОД НАПН України, професор О. В. Аніщенко та професор ЖДУ ім. І. Франка О. В. Вознюк); б) лабораторія "Теорія і практика підготовки майбутніх учителів

до педагогічної дії" (координатори – завідувач відділу теорії і практики педагогічної освіти імені Івана Зязюна ІПООД НАПН України професор О. А. Лавріненко та професор ЖДУ ім. І. Франка І. І. Коновальчук) [7, с. 147].

Наукова школа заклала основу для створення з 2004 року спеціалізованої вченої ради по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора та кандидата педагогічних наук. Захищено понад 250 дисертацій.

Практикоорієнтовані засади наукової школи. Розроблено технології, методики професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів. Викладачами опубліковано понад 2500 наукових праць, з них 26 одноосібних та 32 колективних монографій, присвячених теоретико-методологічним та методичним проблемам педагогічної освіти, 100 сучасних навчально-методичних підручників та посібників, 220 методичних рекомендацій, 52 науково-методичних збірників.

З метою підвищення якості викладання педагогічних дисциплін науковцями школи розроблено **навчально-методичні підручники та посібники нового покоління**, серед них «Історія педагогіки», «Технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів», «Основи педагогіки вищої школи», «Практикум з педагогіки вищої школи», «Методика викладання педагогіки», «Методологія і методи науково-педагогічного дослідження», «Дидактика», «Актуальні проблеми професійної освіти», «Професійно-педагогічні задачі: типологія та технологія розв'язання», «Практикум з педагогіки», «Хрестоматія з історії вітчизняної педагогіки», «Робочі зошити» з історії педагогіки, загальної педагогіки та дидактики. До всіх навчальних дисциплін створено навчально-методичне забезпечення з відповідною презентацією із застосуванням ІКТ, зокрема хмарних технологій [6, 9].

Науковці школи координують роботу Навчально-науково-виробничого комплексу «Полісся», що діє з 2003 р. та об'єднав 24 навчальні заклади області. У межах проекту «Наука-практиці» створено акметехнологічний і креативно-педагогічний комплекси, які сприяють розвитку творчого потенціалу особистості й професійної компетентності вчителя, передбачають консультативну підтримку навчальних закладів та їх акмеологічний супровід.

Здійснюється дослідно-експериментальна робота за темою «Реалізація інноваційного потенціалу вчителів у загальноосвітньому навчальному закладі» на базі Новоград-Волинського колегіуму Житомирської області на 2015-2020 роки, якому МОН України надано статус експериментального навчального закладу всеукраїнського рівня.

Науковці школи тісно співпрацюють з науковцями Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих, Інституту педагогіки, Інституту проблем виховання, Інституту обдарованої дитини НАПН України (проведення спільних міжнародних та всеукраїнських форумів та конференцій, підвищення кваліфікації співробітників, та викладачів, наукова робота, видання науково-методичних часописів, написання спільних наукових праць, монографій).

Міжнародна співпраця. Під керівництвом професорів наукової школи І. І. Коновальчуком та О.В. Вознюком успішно здійснюється італійсько-український проект співробітництва «Дошкільні заклади та відносини між сім'єю, суспільством та навчальним закладом щодо дітей з особливими потребами від 0 до 6 років у м. Житомирі – Україна», який затверджено актом № 1835 Регіональною сесією Емілії Романьї (м. Болонія, Італія) від 11/11/14 CUPE96G14000870009. (Угода міжустановча між Житомирським державним університетом імені Івана Франка (м. Житомир, Україна) та ІСКОС Емілія Романья Онлус (м. Болонія, Італія) від 04 листопада 2015 р.). Координатор з координатор з італійської сторони – доктор філософії, професор Пармського університету Дімітріс Аргіропоулос. Організатором проекту є громадська організація ІСКОС Емілія Романья Онлус (м. Болонія, Італія, директор Андреа Кортезі). У рамках проекту проведено: два цикли майстер-класів по 48 годин «Інклюзивна педагогіка в дошкільних навчальних закладах», україно-італійську літню школу «Проектування інклюзії: цінності, інструменти, шляхи», навчання в яких пройшли понад 140 освітян Житомирської області: вчителі підтримки дошкільних та інтернатних закладів, асистенти вихователів, викладачі Бердичівського педагогічного коледжу, студенти Житомирського державного університету імені Івана Франка. Також організовано й проведено кінолекторій

з тематики особливостей соціальної інтеграції, освіти й розвитку дітей з особливими потребами для педагогів, батьків, громадськості м. Житомира й Житомирської області. У процесі реалізації проекту вивчено та поширено досвід організації інклюзивної освіти в регіоні Емілія Романья (Італія), проведено низку науково-практичних семінарів, створено Науково-методичний центр ресурсів і документації з інклюзивної освіти ЖДУ імені Івана Франка». Налагоджено співпрацю з Пармським університетом [9].

Крім того науковцями школи спільно з ШООД НАПН України налагоджено україно-польські зв'язки. Науковці брали участь у міжнародних форумах, конференціях, семінарах у містах Варшава, Краків, Бидгощ, Лігніца (р. Польща). Розвивається співпраця ЖДУ та Оломоуцького університету ім. М. Палацького (р. Чехія). Започаткована міжнародна співпраця з Прешівським університетом (р. Словаччина). Науковці кафедри здійснювали керівництво міжнародного україно-польського проекту у 2012-2015 рр. «Науковий дебют 2012-2015 – Сталий розвиток». Студентами виборено призові місця у цьому міжнародному проекті. Наукові праці переможців опубліковано у міжнародному польсько-українському та збірниках ЖДУ імені Івана Франка.

Співпраця з міжнародними громадськими науковими організаціями.

Спільно з громадською організацією **«Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся»** здійснюються комплексні наукові дослідження; створено концепцію "Освіта впродовж життя", що дає можливість проводити підготовку фахівців у сфері фундаментальних та педагогічних наук; здійснено термінологічний аналіз проблеми креативної освіти, обґрунтовано наукові підходи до професійної підготовки фахівців в умовах ціложиттєвого навчання; втілено в життя культуротворчу діяльність Академії як чинника духовно-морального виховання молоді; розроблено наукові основи професійної підготовки креативних фахівців; досліджено професійні й особистісні характеристики креативного вчителя на основі вивчення наукових праць зарубіжних і вітчизняних учених у цій сфері; виявлено педагогічні умови впровадженню креативного підходу у професійно-

педагогічну підготовку майбутніх учителів [11].

Тривалий час відбувається співпраця з громадською організацією **«Українська академія акмеології»** на основі укладеного договору. Продуктивно діє науково-дослідна лабораторія «Акмеологія освіти»; розробляються акметехнології особистісного та професійного зростання майбутніх фахівців; акметехнології успішного навчання в закладах середньої та вищої освіти, індивідуальні освітні траєкторії, технології акмепроєктування, етноакметехнології [1].

Результати діяльності наукової школи були неодноразово представлено на міжнародних форумах у Польщі, Чехії, Італії, Білорусії, Росії. Науковці школи брали участь у міжнародних виставках «Сучасні заклади освіти – 2007 - 2012, 2013, 2014», «Сучасна освіта – 2015-2017 рр.». Отримано Почесні дипломи, Почесний знак «Лідер освіти», золоту та срібну медалі МОН України та НАПН України за плідну науково-педагогічну діяльність з інноваційної модернізації (м. Київ).

Висновки з цього дослідження й перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Таким чином, науковцями Житомирської науково-педагогічної школи здійснено значні напрацювання у сфері науково-педагогічної та професійно-педагогічної освіти. Створено теоретико-методологічне та методичне підґрунтя у визначеному напрямі. Перспективи діяльності наукової школи передбачають: концептуалізацію теоретико-методологічних засад ступеневої професійно-педагогічної освіти, розробку теоретичних і методичних основ проблеми особистісного і професійного розвитку майбутніх учителів, духовно-моральні засади розвитку майбутніх фахівців, вивчення проблеми обдарованості у сучасному вимірі, розробка інноваційних педагогічних технологій, теоретичні й методичні засади розвитку креативної освіти в системі неперервної професійної освіти, етнопедагогічний компонент освітньо-виховних систем України.

Список використаних джерел:

1. Акмедосягнення науковців Житомирської науково-педагогічної школи: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. – 404 с.
2. Вернадский В. И. Научная мысль как планетарное явление / В. И. Вернадский ; отв. ред. А. Л. Яншин. – М. : Наука, 1991. – С. 38.
3. Дубасенюк О.А Наукова школа – центр підготовки майбутніх учителів-дослідників / О.А. Дубасенюк // Науково-дослідна робота студентів : аспект формування особистості майбутнього вченого, фахівця високої кваліфікації : зб. матеріалів Першої міжнародної науково-практичної конференції. – Запоріжжя : ЗНТУ, 2002. – С. 399-403.
4. Дубасенюк О.А. Роль наукової школи у підготовці викладача-дослідника / О.А. Дубасенюк // Професійна освіта : педагогіка і психологія / за ред. Т. Левовицького, І. Вільщ, І. Зязюна, Н. Ничкало. – Ченстохова-Київ, 2008. – Вип. Х. – С. 195-203.
5. Дубасенюк О.А. Наукова школа "професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів" / О.А. Дубасенюк // Вища педагогічна освіта і наука України : історія, сьогодення та перспективи розвитку. Житомирська область / Ред. рада вид. : В.Г.Кремень (гол) [та ін.]; Ред-кол.тому : П. Ю.Саух, О. А. Дубасенюк [та ін.]. – Київ : Знання України, 2009. – С. 297-306.
6. Дубасенюк О.А. Житомирська науково-педагогічна школа : історія, здобутки, перспективи / О.А. Дубасенюк // Становлення і розвиток науково-педагогічних шкіл : проблеми, досвід, перспективи : зб. наук. праць / за ред. В. Кременя, Т. Левовицького, ред. кол. : В.Г. Кременя, Т. Левовицького, І. А. Зязюн, П. Ю. Саух, Н. Г. Ничкало, О. А. Дубасенюк, Житомир, Вид-во ЖДУ ім. І Франка. 2012. – С.114-148.
7. Дубасенюк О.А. Професійно-педагогічна освіта: методологія, теорія, практика : монографія / О.А. Дубасенюк. – Т. 1. – Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2015. – 400 с. (с. 100-106).
8. Житомирська науково-педагогічна школа "Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів": здобутки та перспективи : зб. наук. праць / [авт. кол. О. А. Дубасенюк, О. Є. Антонова, С. С. Вітвицька та ін. ; за заг. ред. проф. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2009. – 432 с.;
9. Наукова школа «Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів», професора, почесного академіка НАПН України Олександри Дубасенюк // Літопис сучасної науки й освіти України: Наукові школи, авторські системи і концепції / Ред. колегія В. Г. Кремень, В. І. Луговий, О. М. Топузов та ін. – К.: Альфа-Віта, 2018. – 180 с. – С. 48-49.
10. Наукова освіта в Україні: теоретичний та нормативно-правовий контекст / Ю. В. Гоцуляк, М. С. Гальченко // **Освіта та розвиток обдарованої особистості**. – 2016. – № 4. – С. 5-11. –
Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Otros_2016_4_3
11. Професійна підготовка фахівців: креативний підхід: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во Євенок О. О., 2017. – 458 с.

12. Становлення і розвиток науково-педагогічних шкіл: проблеми, досвід, перспективи: зб. наук. праць / за ред. В. Кременя, Т. Левовицького, ред. кол.: В.Г. Кремень, Т. Левовицький, І. А. Зязюн, П. Ю. Саух, Н. Г. Ничкало, О. А. Дубасенюк.— Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2012. – 692 с.
13. Теорія і практика професійної майстерності в умовах цілежиттєвого навчання: монографія /за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во Рута, 2016. – 400 с.
14. Ярошевский М. Г. Логика развития науки и научная школа // Школы в науке / Под ред С. Р. Микулинского, М. Г. Ярошевского, Г. Креба, Г. Штейнера. М.: Наука, 1977. – 523 с.